

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

Puhastustöötajaid tegutsevad kõigis tööstussektorites ja töökohtadel, nii hotellides kui haiglates, tehastes ja majandites. Nad töötavad nii toas kui õues, sealhulgas avalikes kohtades. Puhastustöötajad töötavad sageli öösiti või varahommikuti ning mõnikord üksi, nad töötavad igasugustes asutustes ja teevad äärmiselt olulist tööd.¹

Puhastustöötajad on tööle värvatud kas vahetult (nad töötavad sel juhul oma tööandja asukohas) või siis on nende tööandja teine ettevõtte. Puhastustöötajad võivad olla näites munitsipaaltöötajad, eraettevõtete töötajad või füüsilisest isikust ettevõtjad. Puhastustöötaja võib töötada ka lepingu alusel nädala jooksul mitmes kohas. Puhastusteenused on miljonitesse eurodesse ulatuva käibega majandusharu, kus töötab üle kogu Euroopa miljoneid töötajaid.

Enamik puhastustöötajaid on osalise tööajaga töötavad naised. Märkimisväärne osa puhastustöötajaid kuulub rahvusvähemuste hulka². Kaadrivoolavus on üldiselt suur, selle tingivad ajutise töö ja lühikese kestusega tähtajaliste lepingute suur osakaal³. See demograafia- ja tööhõivemudel muudab puhastustöötajate tööohutuse ja töötervishoiu tagamise keerukaks.

Käesolev E-Fact

Puhastustöötajaid on parem määratleda pigem tööülesande järgi kui tööstussektori või rühmana. Tavalised tööülesanded on pindade puhastamine – põrandapesu, tolmupehkimine, tolmuimejaga koristamine, põrandate ja tööpindade poleerimine – ning igapäevased majapidamistööd. Kuigi puhastus- ja koristustööde alla võib kuuluda ka akende ja tänavate puhastamine, keskendub käesolev E-Fact üldisi puhastustöid tegevate tasustatud puhastustöötajate tervisekahjustuste ennetamisele.

Käesoleva E-Facti eesmärk on anda eelkõige väikeste ja kesksuurte ettevõtete juhtidele, töökeskkonnavolinikele, töötajatele ja nende esindajatele teavet puhastustööde ohtudest ning sellest, kuidas on võimalik ennetada puhastustöötajate tervisekahjustusi. Tuleb märkida, et kuna puhastustöötajad töötavad igasugustes töötingimustes, ei ole käesolevas dokumendis võimalik käsitleda kõiki küsimusi. Lugejad peaksid tutvuma oma liikmesriigi asjakohaste õigusaktidega ning kahtluste korral korral pöörduma asjaomaste asutuste poole.

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

Puhastustöötajate terviseohud

Terviseohud, millega puhastustöötajad kokku puutuvad, on mitmesugused, olenevalt puhastatavast kohast. Puhastatavast kohast oleneb,

- mis jäätmeid eemaldatakse – näiteks puutöökodades puutolm ja haiglates veri;
- mis pindu puhastatakse – näiteks tööstushoonetes betoonpõrandad või kontorifuajeedes poleeritud kivipõrandad;
- mis aineid puhastamiseks kasutatakse – näiteks pleegitusvahendeid või lahusteid;
- mis töövahendeid puhastamiseks kasutatakse.

Puhastustöötajaid ohustavad:

- libastumise, komistamise või kukkumisega seotud õnnetused, eelkõige märgpuhastamisel;
- korduvatest liigutustest või käsitsi töötamisest tingitud luu- ja lihaskonna vaevused;
- kokkupuude ohtlike ainetega, mis on eemaldatavates jäätmetes või puhastustöödeks kasutatavates ainetes;
- psühhosotsiaalsetest mõjuritest – näiteks tööstress, kiusamine ja vägivald, tingitud tervisekahjustused;
- töövahenditest tingitud õnnetused – näiteks jäämine sõrmede masina vahele või elektrilöögid;
- tööaja struktuur – näiteks vahetustega töö või pikad töötunnid.

Puhastustöötaja tööandja ülesanne on võimalikud terviseohud tuvastada ja neid hinnata, määrata kindlaks terviseohtude ennetamise meetmed või kui see ei ole võimalik, siis vähendada tervisekahjustuste tekkimise riski. Seda protsessi nimetatakse riskihindamiseks.

Riskihindamine puhastustöötajate korral

Riskihindamise eesmärk on tuvastada kõik töötajaid kahjustada võivad riskid ning kehtestada töötajate kaitsmiseks tõhusad meetmed. Puhastustöötajate kaitsmiseks tööõnnetuste ja tervisevaevuste eest peab tööandja töötama välja ja kohandama töökoha jaoks ennetus- ja sekkumisstrateegiad.

Tööandjatel on seadusjärgne kohustus kaitsta oma töötajate tervist ja ohutust. Tööandja peab hindama tööohutuse ja tervishoiu riske töökohal ning parandama seejärel kõigi ohustatud töötajate (ja muude isikute) tööohutuse ja tervishoiu taset. Kui koos töötavad kahe tööandja töötajad, peavad tööandjad selle tegevuse kooskõlastama.

Nõuetekohane riskihindamine peab seega olema aluseks puhastus- ja pesuvahendite valimisele, kaitsemeetmetele, töötajate koolitamisele ja töökorraldusele (koostöös puhastatava koha omaniku või käitajaga). Riskihindamine peab hõlmama kõiki standardtoiminguid ja igal juhul

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

peegeldama töö tegelikku käiku. Töö kõigi aspektide käsitlemise tagamiseks tuleb riskihindamise protsessi kaasata ka töötajad.

Pidage meeles!

- Oht võib olla mis tahes ese või protsess, mis võib tekitada kahju, näiteks materjalid, seadmed, töömeetodid või –tavad.
- Risk on mis tahes võimalus, et oht tekitab kellelegi kahju.

Juhtpõhimõtted, mida tuleb silmas pidada kogu riskihindamise vältel, saab jagada sammudeks.

1. samm: mis on ohud ja keda need ohustavad?

Otsige töökohal tegureid, mis võiksid tekitada kahju, ning selgitage välja töötajad, kes võivad ohtudega kokku puutuda. Puhastustegevuste mitmekesisuse tõttu on käesolevas dokumendis võimalik käsitleda vaid peamisi ohte. Riskihindamise seisukohast on siiski äärmiselt oluline tuvastada igal töökohal töötajaid eriti tugevasti kahjustada võivad ohud.

Peamised ohud on:

- märgadest pindadest või jalgu jäävatest juhtmetest tingitud libastumine, komistamine ja kukkumine;
- ohtlikud ained: puhastusvahendid, samuti puhastatavast kohast pärinevad ained, näiteks tolm;
- nakkusohtlike materjalide ja tolmuimejaga puhastamise tekitatud bioloogiline oht – näiteks tolmulestade allergeenid;
- tööseadmed: nii puhastatavad seadmed kui ka puhastamiseks kasutatavad seadmed;
- korduvatest liigutustest või käsitsi töötamisest tingitud luu- ja lihaskonna vaevused, mida süvendab puhastustöötajate kõrge keskmine vanus;
- töötamine niisketes tingimustes;
- üksinda isoleeritud kohtades töötamine – uurige, kuidas on korraldatud töötaja päästmine õnnetuse korral;
- psühhosotsiaalsed mõjurid, näiteks vägivald, seksuaalne ahistamine või kiusamine;
- tööaja struktuur: töö intensiivsus ja töökorraldus.

Kui tööandja saadab oma puhastustöötajad muudesse kohtadesse tööle, peavad tööandjad tegema koostööd, et kõik töötajad oleksid puhastustööde ajal kaitstud – peale teise tööandja töökohas töötava puhastustöötaja ka muud töötajad, keda puhastustöötajate toimingud ei tohi ohustada.

2. samm: riskianalüüs ja riskide reastamine tähtsuse järgi

Hinnake olemasolevaid riske (näiteks nende raskust, esinemise tõenäosust) ning reastage need tähtsuse järgi. Riskide ennetamise ja kõrvaldamisega seotud tegevust tuleb pidada esmatähtsaks.

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

Protsessi järgmiseks sammuks on riskide hindamine. Pärast riskide hindamist tuleb vastavalt riskide reastamisele võtta riskide ohjamise meetmeid.

3. samm: ennetusmeetmete üle otsustamine

Määrake kindlaks sobivad meetmed, kuidas riske kõrvaldada või piirata. Ennetusmeetmeid tuleb kaaluda asjakohaseid õigusakte arvesse võttes. Võimaluse korral tuleb riskid kõrvaldada, näiteks

- asendades libastumisohu kõrvaldamiseks märgpuhastuse kuivpuhastusmeetoditega;
- kasutades akudel töötavaid seadmeid, et kõrvaldada jalgu jäävate juhtmete põhjustatud kukkumisrisk.

Kui ohu kõrvaldada ei saa, tuleb ohtu vähendada. Seda saab teha näiteks nii:

- asendades tugevatoimelised puhastusvahendid leebematega;
- asendades käsitsipesu masinpesuga, et vähendada korduvatest liigutustest tingitud luu- ja lihaskonna vaevuste riski.

Rakendada tuleks kollektiivmeetmeid, isikukaitsevahendeid tuleks kasutada ainult siis, kui riski ei saa muude vahenditega ennetada või piirata.

4. samm: meetmete võtmine

Koostage kava, kus on määratletud võetavad ennetus- ja kaitsemeetmed tähtsuse järjekorras (kõiki probleeme ei saa tõenäoliselt kohe lahendada), samuti kes teeb mida ja millal, millal ülesanne lõpule viiakse ja mis vahendid on meetmete rakendamiseks olemas.

Ennetus- ja sekkumisstrateegiad peavad olema kehtestatud ettevõtte tasandil kogu töötajaskonna kaitseks. Näited sekkumisstrateegiatest ettevõtte tasandil on järgmised:

- toodete ja seadmete käitlemise ja tõstmise teabe esitamine ja koolituse pakkumine;
- tagamine, et kõik puhastustöötajate kasutatavad ained on nõuetekohaselt märgistatud, et puhastustöötajad on saanud ainete ohutu kasutamise koolituse ja teabe ning et vajaduse korral on olemas isikukaitsevahendid ja kaitseriietus;
- iga toote kohta on olemas tootja ohutuskaart ja tagatakse, et puhastustöötajad mõistavad eri puhastusvahendite riske ja riskide piiramise meetmeid;
- elektriseadmete regulaarne kontrollimine ja ülevaatus, et ennetada näiteks märjal põrandal lebava elektrijuhtme elektririskid;
- töötajatele tuleohu kohta teabe andmine ja nende koolitamine, ettevaatusmeetmed ja evakueerimine tulekahju korral, tulekahjualarmi katsetamine puhastustöötajate töötamise ajal, nii et nad oskaksid alarmi heli hädaolukorras ära tunda; seda tuleks teha igas kohas, kus puhastustöid tehakse;

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

- libisematute jalatsitega varustamine või libisematute, eelistatavalt elektrit isoleerivate kummitallaga jaltsite kandmise soovitamise/propageerimine töötajatele;
- kirjalikud juhised eelistatud ja heaks kiidetud töötavade kohta;
- puhastustöötajate töövahendite hoolduskorra väljatöötamine – näiteks kärude ja tõstukite kontrollimine ja korrashoid;
- selliste põrandapuhastusvahendite kasutamine, mis ei tekita puhastamise ajal libastumisohtu;
- tagamine, et kliendid võimaldavad puhastustööde ajaks asjakohase valgustuse ja ventilatsiooni, kui puhastustööd toimuvad väljaspool asutuse tööaega;
- tagamine, et jäätme pressi kasutavad ainult väljaõppe saanud töötajad;
- butoksüetanoolipõhiste klaasi-, vaiba- ja üldpuhastusvahendite, sool- või fosforhapet sisaldavate WC-puhastusvahendite, naatriumhüdrosiidi (tugevatoimeline puhastusaine) ja etanoolamiini ühendite põhiste põrandapuhastusvahendite kasutamise vältimine.

Töötajatele tuleb anda teavet riskide ja kaitsemeetmete kohta. Ühtlasi tuleb veenduda, et ühe ohu kõrvaldamisega ei tekitataks juurde uusi ohte.

5. samm: järelevalve ja kordamine

Ajakohasuse tagamiseks tuleb riskihindamist korrapäraselt korrata. Kindlasti peab seda tegema pärast olulisi muutusi organisatsioonis või pärast tööõnnetuse või vahejuhtumi uurimist.

Kui ennetusmeetmed on kehtestatud, tuleb kontrollida, et need toimivad nõuetekohaselt. Järelevalve eest vastutavad isikud peavad tagama, et riskide piiramise meetmed toimivad igapäevatöö käigus tõhusalt.

Teatud töötajatele on olenevalt nende tervises seisundist, liikmesriigist või ohtudest, millega nad kokku puutuvad, ette nähtud arstlik tervisekontroll.

Õigusaktide nõuded ja strateegilised meetmed

Euroopa direktiivides on sätestatud töötajate kaitse miinimumnõuded, mis on liikmesriikide õigusaktidesse üle võetud. Kõige olulisem on raamdirektiiv 89/391/EMÜ, milles on sätestatud tööandjatele kohustuslik riskianalüüsi protsess ja ennetusmeetmed tähtsuse järjekorras. Olulisemate direktiivide loetelu on esitatud käesoleva dokumendi lõpus. Uurige oma riigi asutustelt, millised on kehtivad õigusaktid; direktiivides on sätestatud miinimumnõuded, teie liikmesriigis võivad aga kehtida rangemad nõuded.

Paljusid standardeid, näiteks ISO- ja CEN-standardeid, võidakse kohaldada ka puhastustöötajate suhtes. Neis esitatakse üksikasjalik tehniline teave töökohtade korralduse ja seadmete kohta, näiteks vibratsiooniga kokkupuute standardid.

Lahendused töökohtadel

Puhastamine päeval

Puhastustöid teevad sageli osalise tööajaga töötajad ebatavalisel kellaajal – varahommikul, õhtul või öösel. Ebatavaline tööaeg ja ebaregulaarsed töövahetused võivad tekitada puhastustöötajatele suuremat ohtu (näiteks kui keegi töötab öösel üksinda). Nagu mõne liikmesriigi kogemused on näidanud, ei pea puhastustöid tingimata tegema ebatavalisel kellaajal, ning seal, kus on tehtud puhastustöid päeval, on selgunud, et tuleb kasuks nii puhastustöötajatele kui ka klientidest ettevõtetele, sest näiteks ainete mahavalgumisele on võimalik kiiremini reageerida.^v

Innovatiivne töö

Puhastustööde tegemist nähakse kui kehva mainega elukutset. Seda levinud arvamust tekitavad mitu tegurit. Üks neist on asjaolu, et sageli kasutatakse puhastustöödel ammuseid töömeetodeid ja töövahendeid. Parema ergonoomilise disainiga käsikäes käib ka uute, keerukamate ja süstemaatilisemate töömeetodite, seadmete ja masinate kasutuselevõtmine. Sel põhjusel võib puhastustööde valdkond muutuda ligitõmbavaks rohkematele töötajatele. Puhastustöötaja kui elukutse maine ja tööst saadava rahulolu paranemine võib viia tervislikuma ja kvaliteetsema töö kaudu ka suurema tootlikkuseni.

Teabeallikad

Internetist leiab palju kasulikku teavet puhastustöötajate, nende töö ja tervishoiu kohta. Allpool on neist mõni.

Veebimaterjalid

- Bena, A., Mamo, A., Marinacci, C., Pasqualini, O., Tomaino, A., Costa, G., 'Infortuni ripetuti, rischio per professioni in Italia negli anni novanta' (Risk of repeated injuries by economic activity in Italy in the 1990's), *Med Lav*, 96, Suppl pp. 116-126, 2005, Italian, <http://www.dors.it/alleg/0201/09-bena.pdf>
- European Agency for Safety and Health at Work, *Accident prevention in practice* ISBN 92-95007-34-4, 2001, <http://osha.europa.eu/publications/reports/103/>
- European Federation of Cleaning Industries, *Health & Safety in the office cleaning sector*. <http://www.feni.be/index.php?id=19&L=0>
- Gamperiene, M., Nygård, J., Sandanger, I., Wærsted, M., Bruusgaard, D., 'The impact of psychosocial and organizational working conditions on the mental health of female cleaning personnel in Norway', *J Occup Med Toxicol.*, 1(1), Nov 2006, <http://www.occup-med.com/content/1/1/24>

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

- GMB: Britain's General Union, *Health and Safety for cleaners: A GMB guide*. <http://www.gmb.org.uk/Templates/PublicationItems.asp?NodeID=91047>
- Health & Safety Executive, *Caring for cleaners. Guidance and case studies on how to prevent musculoskeletal disorders*, HSG234, ISBN 0-7176-2682-2 <http://www.hse.gov.uk/press/2003/e03078.htm>
- Health & Safety Executive, *Safe use of cleaning chemicals in the hospitality industry*. <http://www.hse.gov.uk/pubns/cais22.pdf>
- Hoods, V., Buckle, P., Haisman, M., *Musculoskeletal health of cleaners*, Robens Centre for Health Ergonomics, University of Surrey, 1999, http://www.hse.gov.uk/research/crr_pdf/1999/CRR99215.pdf
- Huth, Elke, *Arbeitsfelder: Arbeits- und Gesundheitsschutz in der Reinigung, Reinigungs- und Hygiene – Technik, Facility Management*, <http://www.bewegungs-abc.de/haupt.htm>
- Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud, *Fichas internacionales de datos de seguridad*. <http://www.istas.net/webistas/abreenlace.asp?idenlace=1570>
- Scherzer, T., Rugulies, R., Krause, N., 'Work-related pain and injury and barriers to workers' compensation among Las Vegas hotel room cleaners', *Am J Public Health*, 95(3), Mar 2005, pp. 483-488, <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1449206>
- Union Network International, *Health and Safety in the office cleaning sector – European manual for employees*, 2000. http://www.union-network.org/UNIsite/Sectors/Property_Services/Cleaning/CleaningManual.htm

Trükised

- Flyvholm, M., Mygind, K., Sell, L., Jensen, A., Jepsen, K., 'A randomised controlled intervention study on prevention of work related skin problems among gut cleaners in swine slaughterhouses', *Occup Environ Med.*, 62(9), Sep 2005, pp. 642-649.
- Gamperiene, M., Nygård, J., Brage, S., Bjerkedal, T., Bruusgaard, D., 'Duration of employment is not a predictor of disability of cleaners: a longitudinal study', *Scand J Public Health*, 31(1), 2003, pp. 63-68.
- Kumar, R., Chaikumarn, M., Lundberg, J., 'Participatory ergonomics and an evaluation of a low-cost improvement effect on cleaners' working posture', *Int J Occup Saf Ergon.*, 11(2), 2005, pp. 203-210.
- Laursen, B., Sjøgaard, K., Sjøgaard, G., 'Biomechanical model predicting electromyographic activity in three shoulder muscles from 3D kinematics and external forces during cleaning work', *Clin Biomech (Bristol, Avon)*, Volume 18, Issue 4, May 2003 May, pp. 287-295.
- Massin, N., Hecht, G., Ambroise, D., Héry, M., Toamain, J., Hubert, G., Dorotte, M., Bianchi, B., 'Respiratory symptoms and bronchial responsiveness among cleaning and disinfecting workers in the food industry', *Occup Environ Med.*, 64(2), Feb 2007, pp. 75-81.

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

- Mondelli, M., et al., 'Carpal tunnel syndrome and ulnar neuropathy at the elbow in floor cleaners', *Neurophysiol Clin.*, 36(4), Jul-Aug 2006, pp. 245-53.
- Zock, J., et al., 'Asthma risk, cleaning activities and use of specific cleaning products among Spanish indoor cleaners', *Scand J Work Environ Health.*, 27(1), Feb 2001, pp. 76-81.

Standardid

- **EN 14253:2003** Mehhaaniline vibratsioon – tervishoiu seisukohalt töökohal üldvibratsiooniga kokkupuute mõõtmine ja arvutamine – praktiline juhis.
- **ISO 2631:2001** Mehaaniline vibratsioon ja löök – inimese üldvibratsiooniga kokkupuute hindamine.
- **ISO 5349:1986** Mehhaaniline vibratsioon – juhised inimese kohtvibratsiooniga kokkupuute mõõtmiseks ja hindamiseks.
- **ISO 5805:1997** Mehaaniline vibratsioon ja löök – inimese kokkupuute – sõnastik.
- **ISO 8662:1988** Kantavad käeshoitavad ajamiga tööriistad. Vibratsiooni mõõtmine käepidemel.
- **EN ISO 20643** Käeshoitavate ja käsitsi juhitud masinate tekitatud kohtvibratsioon. Vibratsiooni mõõtmine käepidemel. **(ISO/DIS 20643:2002).**

Asjakohased direktiivid

- 2000/54/EÜ, 18. september 2000, bioloogiliste mõjurite kohta – direktiivi eesmärk on sätestada miinimumnõuded, et pakkuda tööl bioloogiliste mõjuritega kokku puutuvatele töötajatele paremat töötervishoidu ja tööohutust.
- 2002/44/EÜ, 25. juuni 2002, füüsiliste mõjurite kohta (vibratsioon) – töötajate kokkupuute vibratsioonist tulenevate riskidega.
- raamdirektiiv 89/391/EMÜ, 12. juuni 1989 – ülddirektiiv töötajate töötervishoidu ja tööohutust parandavate meetmete võtmise kohta kohustab tööandjat võtma vajalikke meetmeid, et tagada töötajate tööohutus ja töötervishoid töö kõiki aspekte arvesse võttes.
- 89/654/EMÜ, 30. november 1989, töökohale esitatavate nõuete kohta – direktiiv käsitleb tööohutuse ja töötervishoiu miinimumnõudeid nii juba kasutusel olevate kui ka esmakordselt kasutusele võetavate töökohtade korral. Nõudeid on üksikasjalikult kirjeldatud direktiivi lisades.
- 89/655/EMÜ, 30. november 1989, töövahendite kohta – direktiiv käsitleb tööl töövahendite ja masinatega seotud tööohutuse ja töötervishoiu miinimumnõudeid.
- 89/656/EMÜ, 30. november 1989, töötajate isikukaitsevahendite kasutamisega seotud tervisekaitse ja ohutuse miinimumnõuete kohta – kõik isikukaitsevahendid peavad vastama ergonoomianõuetele,

Puhastustöötajate tööõnnetuste ja tervisevaevuste ennetamine

arvestama töötaja tervises seisundit ning pärast vajalikku kohandamist kasutajale sobima.

- 90/269/EMÜ, 29. mai 1990, raskuste käsitsi teisaldamise kohta – raskuste käsitsi teisaldamist tuleb vältida, või kui see pole võimalik, peab teisaldamine olema korralduslik ja töötajad nõuetekohase väljaõppega.
- 91/383/EMÜ, 29. juuli 1991, tähtajalise või ajutise töösuhtega töötaja kohta – eesmärk on rakendada täiendavaid sätteid, et tagada, et tähtajalise või ajutise töösuhtega töötajatel on samasugune kaitstuse tase kui muudel töötajatel.
- 93/104/EÜ, 23. november 1993, töötaja korralduse kohta – eesmärk on võtta vastu töötaja korralduse teatavaid aspekte käsitlevad miinimumnõuded seoses töötajate tööohutuse ja töötervishoiuga. Puhastustöötajad peaksid olema kaitstud keerulise töökorraldusega või öösel töötamisega kaasnevate tervist ja ohutust kahjustavate mõjude eest.
- 94/33/EÜ, 22. juuni 1994, noorte kaitse kohta tööl – direktiiv teeb tööandjale ülesandeks tagada, et noorte töötajate riske tööl vähendatakse riskihindamise korraldamise abil enne nende tööle asumist. Samuti tehakse kindlaks, kas noortel tuleb keelata teatavate puhastustööde tegemine.
- 98/37/EÜ, 22. juuni 1998, masinate kohta – tööl kasutatavate masinatega seotud nõuded.

Viited

¹ European Federation of Cleaning Industries, *The Cleaning Industry in Europe*, An EFCI Survey Edition 2006 (Data 2003) <http://www.feni.be>

² European Federation of Cleaning Industries, *The Cleaning Industry in Europe*, An EFCI Survey Edition 2006 (Data 2003) <http://www.feni.be>

³ Mormont, M., *Institutional representativeness of trade unions and employers' organisations in the industrial cleaning sector*, Université Catholique de Louvain, Institut des Sciences du Travail, Project number VC/2003/0451, 146 pp. http://www.trav.ucl.ac.be/recherche/pdf/%202002/2001%2012%20LPS_final.pdf

^v Schlese, M., Schramm, F., *Beschäftigungsbedingungen in der Gebäudereinigung*, Berichte der Werkstatt für Organisations und Personalforschung e.V., Berlin 2004, ISSN 1615-8261.